

REPORTAGE

Wie met alcohol achter het stuur wordt gepakt, loopt de kans voor jaren zijn rijbewijs kwijt te raken. Eens een alcoholist, altijd een alcoholist, lijkt het motto van het CBR. Door Maud Effting en Merijn Rengers

Gevangen in de alcoholfuik

Het went nooit: de hele dag tussen de auto's staan en niet mogen rijden, zegt Ronald. De 37-jarige autoschade-hersteller vecht al jaren een kafaeske strijd uit met het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) om het rijbewijs terug te krijgen dat hij ooit in een onbezonnen moment verloor. Maar keer op keer verliest hij de procedures.

'Ik word door het CBR al jaren bestempeld als een zware alcoholist', zegt Ronald. 'Maar ik zou nooit meer met alcohol op achter het stuur gaan zitten. Nooit. Ik ben vader van drie dochters. Ik heb geen idee waar ze deze beschuldigingen vandaan halen.'

En toch mag hij sinds 2008 – toen hij na een jarenlang verblijf in het buitenland terug in Nederland opnieuw zijn rijbewijs aanvraag – niet de weg op, waardoor hij zijn beroep niet meer kan uitoefenen. Onterecht, zegt zijn advocaat Annemiek van Spanje. Zijn zaak, waarin aantoonbaar fouten zijn gemaakt, staat volgens haar model voor hoe het instituut met alcoholkeuringen omgaat.

In de strijd om drinkers van de weg te houden, stelt het CBR alles in het werk om gevallen zoals Ronald ongeschikt te laten verklaren – óók als duidelijk is dat ze geen alcoholist zijn. Dat stellen advocaten die jaarlijks het gros van de rijbewijszaken voeren. Sterker nog: zij zeggen dat zij kunnen aantonen dat het CBR psychiaters onder druk zet om diagnoses te wijzigen.

Het verhaal van Ronald begint in een periode waarin hij het minder nauw nam met de regels. 'Ik was jong. Het was een tijd van stappen, feesten, housen. Op mijn 24ste ben ik na een feestje met mijn stomme kop in de auto gestapt, omdat de taxi maar niet kwam.'

'Ze roken het meteen toen ik mijn raampje opendraaide', zegt hij. Als hij later in de rechtszaal staat bij de behandeling van zijn zaak, besluit hij dan ook om alles toe te geven. 'Ik kwam binnen en zei: het klopt, ik heb gewoon veel te veel gedronken en dat was ontzettend stom. Eerlijker kon ik niet zijn. Ik zei: ik accepteer mijn straf, zeg maar wat het moet zijn.'

Het vonnis: twee jaar niet rijden en een flinke boete.

Tien jaar later is zijn leven aanzienlijk veranderd. Hij heeft een vrouw en kinderen, en komt na een emigratie terug in Nederland. Hij wil weer aan het werk als autoschadehersteller, maar daarvoor heeft hij een rijbewijs nodig. Om dat terug te krijgen, moet hij eerst langs de psychiater.

Onbevangen gaat hij het gesprek aan. 'Ik heb haar open en eerlijk verteld hoe het zat. Kijk, ik drink graag een wijntje bij het eten met mijn vrouw. En later op de avond vind ik het hartstikke leuk om nog wat biertjes te drinken. Dat doe ik dagelijks en daar schaam ik me niet voor. Maar dat maakt me toch nog geen alcoholist? Dat is onvergelijkbaar met de manier waarop ik drink.'

'Natuurlijk drink ik weleens te veel, maar dan stap ik niet in mijn auto. We zijn nu twaalf jaar verder, ik heb verantwoordelijkheidsgevoel. Ik ben geen crimineel, ik ben een normale burger die belasting betaalt en af en toe worstelt met dingen – net als iedereen.'

Na het gesprek stuurt de psychiater hem haar uitgebreide oordeel. Hij is 'geschikt' en mag weer een rijbewijs aanvragen. De psychiater heeft zowel zijn bloedwaarden als het gesprek meegenomen in haar beslissing. Maar twee dagen later volgt ineens een andere brief: hij wordt alsnog ongeschikt verklaard. 'Ik was stomverbaasd.'

Hij besluit een advocaat in te schakelen, die door een administratieve slordigheid de correspondentie in handen krijgt. Uit een mail, in handen van de Volkskrant, blijkt dat het CBR de psychiater stevig onder druk heeft gezet om haar diagnose te veranderen.

'Graag revisie van uw conclusie en advies', verordonneert de CBR-adviseur aan de psychiater die Ronald wilde goedkeuren. 'U hoort als keurende specialist een strenge opstelling aan te nemen.' De alcoholconsumptie moet wel degelijk als risico worden gezien, vindt de adviseur, want 'betrokkene drinkt regelmatig 2 tot 3 alcoholleenheden per dag'.

De mail heeft effect: vijf dagen later wijzigt de psychiater ineens haar oordeel. De diagnose wordt herschreven en Ronald wordt ongeschikt bevonden.

Het CBR lapt hiermee de beroepscode voor artsen aan zijn laars, zegt zijn advocaat Van Spanje uit Amsterdam. 'Een

“

Natuurlijk drink ik weleens te veel, maar dan stap ik niet in mijn auto

psychiater moet onafhankelijk tot een oordeel komen.'

Het CBR zelf ziet dat anders. 'Het is onze taak de rapporten te controleren op consistentie', zegt een woordvoerder. 'Als de conclusie naar onze mening niet voldoende steunt op bevindingen, moeten wij dit terugkoppelen. Is de psychiater het eens met de kritiek van het CBR dan zal hij zelf – en niet het CBR – zijn conclusie aanpassen. Soms in negatieve zin, maar soms ook in positieve zin.'

Blind fanatisme

Het gebeurt regelmatig dat diagnoses worden veranderd, zegt advocaat Geert-Jan van Oosten. 'Bij het CBR heerst een blind fanatisme om mensen af te keuren.' Het instituut walst volgens hem over individuen heen die wel te goeder

trouw zijn. 'De teneur is: in het kader van de verkeersveiligheid is alles geoorloofd.'

'Vaak blijft het onzichtbaar', zegt advocaat Bert Kabel uit Eindhoven, die jaarlijks tientallen rijbewijsprocedures voert. 'Mensen zien de uitslag en denken: nou ja, laat maar zitten. Ze zitten in een lastige positie, want ze zijn natuurlijk wel ooit met te veel alcohol op gepakt. Maar als we dan het oorspronkelijke rapport van de psychiater opvragen, blijkt soms dat die eerst heel anders oordeelde.'

Zo verdedigt hij een zakenman die ruim een jaar geleden werd aangehouden. Aan de psychiater vertelde de man 20 glazen per week te drinken, een getal dat ook in het oorspronkelijke verslag staat. Later verandert de psychiater dit echter in 30 glazen per week – volgens Kabel vrijwel zeker onder druk van het CBR. Ook wordt de diagnose verzwaaard, en veranderen details in het verslag. Door de wijzigingen lijkt het drankgebruik van de man ernstiger dan het is.

De zakenman raakt zijn rijbewijs kwijt en tekent protest aan. 'Ik ben niet alcoholafhankelijk, ik leid een regelmatig leven en ik drink 2 of 3 glazen per dag. Als er bezoek is, drink ik er 4 of 5, maar wat is daar erg aan? Dan zit ik gewoon thuis. Er zijn ook weken dat ik niet drink. Dat hij van die 20 glazen per week er 30 heeft gemaakt, vind ik onacceptabel. Hij heeft gewoon naar een bepaalde uitkomst toegereedeneerd.'

Tijdens de keuring verbaasde hij zich over de gang van zaken. 'Ik ging daar ar-

Een verkeerscontrole op het gebruik van alcohol in de buurt van Meppel na de TT van Assen op 27 juni 2009.

FOTO'S ANP en Klaas Jan van der Weij

geloos naar binnen, maar ik zat nog maar net in de wachtkamer toen ik opeens iemand voorbij zag schieten. Die kwam boos schreeuwend uit de kamer van de psychiater gerend. Even later zag ik de psychiater erachteraan rennen. Vlak daarna mocht ik binnenvolgen.

'De psychiater bleek mijn bloedwaarden niet allemaal binnen te hebben, dus het gesprek begon moeizaam. Al snel zei hij tegen me: ach, het maakt bij u toch niks uit, u heeft een mooie auto, u kunt toch wel een chauffeur betalen? Uiteindelijk moest ik contant afrekenen.'

Als hij hoort dat hij is afgekeurd, is hij hels. 'Toen we inzage wilden, was de psychiater ineens al zijn aantekeningen kwijt. Tegen de rechter zei hij dat hij na twee maanden alles had weggegooid. Er waren geen bandopnamen, niets. Uit alles bleek dat hij rafelwerk had geleverd.'

Na een jaar oordeelt ook de rechter dat het niet klopt; de man krijgt zijn rijbewijs terug – voorlopig. Nog steeds procedeedt hij om het voorgoed terug te krijgen. 'Maar als ik geen advocaat had gehad, dan had ik dit nooit gewonnen', zegt hij. 'Het is vechten tegen een spook. Ik ben nu al bijna 12 duizend euro verder.'

Open en eerlijk

'Als je volstrekt open en eerlijk het gesprek met een psychiater ingaat, kun je je rijbewijs beter meteen inleveren', zegt Van Oosten.

'Ik heb de vragen uit de alcoholtest weleens voor de grap aan mede-advocaten gesteld', zegt Kabel. 'Bijna iedereen rolde eruit als alcoholist. Een cruciale vraag is: heeft u zich ooit slecht of schuldig gevoeld over uw alcoholgebruik? En de andere: heeft u ooit het gevoel gehad dat u uw alcoholgebruik moest minderen of staken? Als je vragen met 'ja' beantwoordt, is de kans zeer groot dat je je rijbewijs verliest.'

In Nederland mogen slechts 56 psychiaters alcoholkeuringen verrichten. Dat geldt ook voor de second opinion. 'Het CBR selecteert zelf de psychiaters met wie het samenwerkt', zegt Kabel. 'Dat is beïnvloeding vooraf.'

'De vraag is: kun je echt met zo'n gesprek bepalen of iemand alcoholist is?', zegt Kees Hoogduin, hoogleraar psychopathologie, psychiater en oud-directeur van ggz-instelling HSK Groep. 'We zijn toch geen detectives?' In zijn instelling werden voorheen ook keuringen verricht. 'Wij deden er toen anderhalf uur over. Je moet voldoende tijd hebben om een diagnose te kunnen stellen.'

Het onderzoek is te manipuleren, stelt hij. 'Binnen de beperkingen deden we het goed, maar echte zuipschuiten kunnen heel goed liegen. Die vertellen precies wat ze kwijt willen. Juist fatsoenlijke mensen die de vragen eerlijk beantwoorden, lopen in de fuik.'

'Eigenlijk heb je alleen de bloedwaarden', zegt hij. 'Maar ook die zijn niet volledig betrouwbaar.'

Dat laatste blijkt uit diverse patiënten voor wie advocaat Van Spanje optrad. Zo verdedigde ze een man met hepatitis. 'Hij drinkt allang niet meer, maar toch wordt hij elk jaar afgekeurd, omdat hij door de hepatitis verkeerde bloedwaarden heeft.'

Het CBR schuift die diagnose gewoon terzijde, zegt Van Spanje. 'Ze zeggen: zijn bloedwaarden zijn verkeerd, en dus is hij een alcoholist, punt. Maar daarvoor is hij elk jaar maandenlang zijn rijbewijs kwijt.' Het verhaal wordt bevestigd door zijn maag-, darm- en leverarts van het AMC.

Het CBR zelf ziet geen enkele reden de gang van zaken aan te passen, zegt een woordvoerder: 'Wij zijn zeer gelukkig met de huidige procedure. En de vereniging van psychiaters ook, omdat dit voor sommige alcoholisten de beste aanpak is.'

CBR: het is een kostendekkend tarief

Wie tijdens het blazen te veel drank op heeft, wordt doorgestuurd naar het politiebureau waar het alcoholpromillage wordt vastgesteld. Afhankelijk daarvan komt er een boete, al dan niet in combinatie met een rijontzegging door de officier van justitie. Daarna komt het CBR om de hoek. Met een promillage van meer dan 1,8 promille (6 tot 8 glazen voor een vrouw, meer

dan 10 glazen voor een man) volgt een verplicht alcoholafhankelijkheidsonderzoek bij de psychiater. Hiervoor mag alleen een psychiater worden genomen die door het CBR is aangewezen. Daarvoor wordt eerst bloed geprikt, en bekeken of er – op basis van leverwaarden – aanwijzingen zijn dat de betrokkene vaker drinkt. De bloedwaarden worden vervolgens

betrokken bij het psychiatrisch onderzoek. De kosten daarvan zijn hoog: de verplichte keuring van het CBR kost 948 euro. De psychiater krijgt 310 euro en het CBR – dat door mismanagement met geldzorgen kampt – houdt de overige 638 euro. Het CBR bestrijdt echter dat wordt verdiend aan de keuringen. 'Het is een kostendekkend tarief.'